

Opinie & Debat

Wapensteun aan Kiev dient vrede

Marcel Buurman is jurist, **Casper ten Dam** is conflictanalist en promovendus aan Universiteit Leiden.

Rusland en Oekraïne

De naïviteit regeert nog altijd in de westerse visie op de oorlog in Oekraïne. Levering van defensieve wapens kan bijdragen aan een duurzame vrede.

Veel politici en wetenschappers in het Westen hebben nog steeds een te naïeve visie op de situatie in Oekraïne. Model hiervoor staat Ivan Krastev, directeur van het Centre for Liberal Strategies in Sofia. In *de Volkskrant* verscheen (op 26 feb.) een artikel van Krastev en Stephen Holmes. Hun visie is dat Poetin na de annexatie van de Krim geen strategische interesse meer heeft in het beheersen van Oost-Oekraïne. Tegelijk stellen Krastev en Holmes wél dat het Poetins doel is om het gebied van de Sovjet-Unie (zonder de Baltische staten) in de Russische invloedssfeer te laten blijven.

Dat is wel degelijk een strategisch doel! Poetin zal dit doel in Oekraïne niet bereiken, want Kiev laat zich niet meer schikken in de rol van vazalstaat van Rusland. Daarvoor is er te veel gebeurd. Voor Poetin reden om in Oekraïne wanorde te veroorzaken, maar vooral om zo veel mogelijk invloedssfeer te behouden. Hij wil dus niet alleen maar het Westen een lesje leren, zoals Krastev c.s. stellen. Dan had hij kunnen volstaan met de annexatie van de Krim.

Uit het feit dat de bewapening van de separatisten de afgelopen maanden sterk is opgevoerd - en uit het militaire offensief dat daarop volgde - blijkt dat de ambities verder reiken. Om de strategische positie ten opzichte van een onafhankelijk opererend Oekraïne te verstevigen, is voor Poetin het creëren van een robuuste vazalstaat in Oost-Oekraïne van belang. Het huidige separatistengebied voldoet niet aan die ambitie. Eerder zal het doel zijn een vazalstaat die een gebied omvat met een grens die ook Charkov omvat, deels tot aan de rivier de Dnjepr loopt, en dan naar Henichesk, waar een landverbinding met de Krim zou ontstaan.

In de ogen van de machtspoliticus Poetin, die heeft laten merken dat hij het oude Sovjet-rijk zo veel mogelijk wil herstellen, zijn de binnen dit gebied gelegen steden Charkov en Mariopol en de toegang tot de Krim parels aan de kroon (net als Donetsk).

Mariopol heeft al vaker onder vuur gelegen en zoals bekend zijn er onlangs in Charkov aanslagen gepleegd. Helaas heeft de praktijk uitgewezen dat het huidige bestand geen garantie biedt dat de separatisten over een tijdje geen nieuw offensief starten. Bert Lanting constateert in *de Volkskrant* van 19 maart dat het bestand op instorten staat.

Het is belangrijk om het strategische doel van het Westen in de Oekraïne-crisis te onderkennen. Dat doel is het versterken van de democratische rechtsorde in Europa. Een staat als Oekraïne die, om van die orde deel te kunnen gaan uitmaken, toenadering tot het Westen zoekt,

moet worden gesteund in dat streven. Dat wil niet zeggen dat Oekraïne op korte termijn lid van de EU kan worden. Maar het Westen moet wel de democratische rechtsorde helpen uitbreiden. Ook Rusland zelf zou een warm welkom moeten krijgen in dit streven. Helaas streeft het Poetin-regime het tegenovergestelde na door de vrije pers te vernietigen, de oppositie monddood te maken, de bevolking met extreme propaganda te bestoken, en agressie te plegen tegen buurlanden. Het is van strategisch belang om een naar democratie strevende buurstaat van de EU te verdedigen tegen een opmars van de dictatuur.

Het handelen van Rusland is niet alleen in morele zin niet te rechtvaardigen maar is ook in flagrante strijd met het volkenrecht. Op grond van artikel 2 van het VN-Handvest is het een staat verboden om tegen de territoriale integriteit of de politieke onafhankelijkheid van een andere staat geweld te gebruiken of daar mee te dreigen.

Bovendien heeft Rusland, net als de VS en Groot-Brittannië, in het Memorandum van Boedapest uit 1994 de onschendbaarheid van de bestaande grenzen van Oekraïne gegarandeerd, en beloofd geen agressie tegen deze staat te plegen. In ruil voor deze garanties gaf Oekraïne 1.800 kernkoppen op. Poetin lapt deze verplichting aan zijn laars.

De vraag of het bewapenen van het Oekraïense leger kan bijdragen aan een oplossing beantwoordt Krastev negatief. Hij noemt daarvoor twee redenen: dat de separatisten worden gesteund door een militaire grootmacht en dat aan de daadkracht van de Oekraïense strijdkrachten getwijfeld kan worden.

Deze argumenten zijn niet doorslaggevend. In de huidige situatie is het voor de separatisten aantrekkelijk om hun overmacht aan aanvalswapens in te zetten voor gebiedsuitbreiding. Als ze dan worden geconfronteerd met effectieve wapens, zoals antitankraketten, wordt die optie een stuk minder aantrekkelijk.

De kans dat een bestand stand houdt, wordt sterk vergroot als de tegenstander in staat is om krachtig weerwerk te geven. Al is het Oekraïense leger vaak niet efficiënt, het heeft laten zien dat er voldoende onderdelen zijn die in staat zijn om zich stevig te weer te stellen. Ook beschikt het over veel gemotiveerde soldaten. Als het Westen wapens levert, zullen die dus gebruikt worden.

Dat betekent dat er een veel kleiner risico is dat de separatisten een groot offensief beginnen om hun gebied uit te breiden. Bewapening van de Oekraïners - vooral met wapens die hun defensieve kracht vergroten - is dus niet alleen volkenrechtelijk en moreel een gerechtvaardigde zaak, maar vergroot ook de kans op echte, duurzame vrede.

In 1994 gaf Oekraïne 1.800 kernkoppen op in ruil voor 'garanties' over zijn grenzen

Bas van der Schot

Daar knapt een mens van op

Marcel Ham (hoofdred. *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*) en journalist **Jelle van der Meer** schreven het boek *De ondernemende burger*.

Burgerinitiatief

Burgerinitiatieven zijn geen derde weg tussen markt en overheid. Maar je kunt er wel van leren.

Wie weleens sombert over Nederland en de Nederlanders vanwege een teveel aan individualisme of een gebrek aan VOC-mentaliteit, of gewoon vanwege al het gehagrijn, raden we aan eens op bezoek te gaan bij een burgerinitiatief. Mensen die onbetaald een buurthuis runnen, een zwembad overnemen of een zorgcoöperatie beginnen. Daar knapt een mens van op. Wij bezochten de afgelopen maanden initiatieven in het hele land en of we nu op bezoek waren in Brabant of Groningen, in stad of dorp, we stapten altijd in een warm bad van optimisme, gemeenschapszin en ondernemersgeest.

Burgerinitiatieven, waarbij burgers taken op zich nemen rond met name zorg, welzijn en activering, schieten de laatste jaren als paddestoelen uit de grond. Ze staan in de schijnwerpers omdat ze worden gezien als een alternatief voor de overheid en de markt.

De dienstverlening van de overheid botst tegen grenzen door oplopende eisen. Die leiden tot een overdaad aan protocollen en regels, ten behoeve van gelijke behandeling, verantwoording en efficiëntie. De markt kan een aantal zaken beter, maar omdat winst en groei voorop staan, zijn publieke taken hier niet in veilige handen.

Daarom is nu de hoop gevestigd op de burger. Maar is die hoop terecht of is dat wensdenken? Wij hebben twaalf burgerinitiatieven van dicht-

bij bekeken om zo iets over kwaliteit en karakter te kunnen zeggen. We waren onder andere bij een zorgcoöperatie, een dorp met een zwembad, bewoners die een buurthuis overnamen, wijkondernemingen in achterstandsbuurt en bij bewoners die hun eigen woonwijk inrichten.

De kracht van de initiatieven is dat ze kleinschalig zijn, bezielde burgers zich eigenaar voelen, dat de verantwoording en zeggenschap prettig informeel zijn, ze verschillen mogen maken en normatief zijn (wie laten we wel toe en wie niet).

Hun grote dilemma is hoe ze financieel onafhankelijk kunnen zijn. Meer dan ze zelf willen toegeven zijn de meeste initiatiefnemende burgers aangewezen op de overheid die subsidies geeft of een pand of voorziening beschikbaar stelt. Dat geldt voor de bewoners van Den Ham die het

Ondernemende burgers willen alleen afgerekend worden hun resultaten

zwembad overnamen toen de gemeente het dreigde te sluiten. Het geldt ook voor Elsendorp, het mekka van de zelfregelende burgers, dat met zijn duizend betrokken inwoners het gemeentebestuur overbodig lijkt te maken. Zonder overheidssteun waren ze niet succesvol geweest.

Met het accepteren van die overheidssteun accepteren de initiatieven dat ze aan eisen van de overheid moet gaan voldoen. De ferme taal die leiders van burgerinitiatieven bezigen over onafhankelijkheid moeten we met een korrel zout nemen. Uiteindelijk is die onafhankelijkheid ondergeschikt aan overleven.

Het alternatief voor de overheid is dat een burgerinitiatief richting de markt trekt. Als ze dat doen, dan merken ze al snel dat de sociale taken in

het gedrang komen. Dat zagen we ook. Om de kosten op te kunnen brengen van gemeenschappelijke gebouwen wordt aan beginnende bedrijfjes gevraagd een verdienmodel op tafel te leggen. Wie dat niet kan moet zijn heil elders zoeken.

Een uitweg uit het dilemma van een keuze tussen staat en markt is steunen op de leden. Met name coöperaties winnen snel aan populariteit. Feitelijk zijn het bedrijven met leden die ook eigenaar zijn. Een coöperatie mag winst maken, de leden bepalen wat daarmee gebeurt. De coöperatie is populair vanwege het democratische karakter en de sterke onderlinge solidariteit.

De keerzijde is de neiging tot uitsluiting. Een coöperatieve woonwijk bijvoorbeeld bedekt zich nog wel een keer als zich een nieuwe bewoner meldt die werkloos is. En wanneer zorg hoofdzakelijk geleverd wordt door coöperaties, zullen zieke en dus dure burgers in de kou komen te staan. Voor een inclusieve, solidaire samenleving zijn coöperaties een risico, en dus geen ideaal alternatief voor staat en overheid.

De hoop dat met burgerinitiatieven een verlossende derde weg gevonden is tussen markt en overheid is dus ijdel. Ook burgerinitiatieven laveren tussen de markt met haar wetten van winst en groei en de overheid met haar 'systeemwetten' van verantwoording en gelijkheid. Dan doemt de vraag op: Wat ga je als initiatief accepteren van de gemeente als je steun accepteert? En omgekeerd: wat gaat de overheid voor eisen stellen bij steun aan burgerinitiatieven?

De ondernemende burgers willen niet afgerekend worden op democratische verantwoording, transparantie en een verbod op verschil maken. Ze willen beoordeeld worden op hun resultaten, op de waarde voor de wijk.

Dat is hun perspectief. Daar kun je kritisch over zijn, immers, publiek geld vraagt om publieke verantwoording. Maar we kunnen er niet omheen. Het is de uitdaging waarvoor burgers de overheid stellen: niet alleen om los te laten en te faciliteren, zoals de mantra's nu luiden, maar om te zoeken naar andere manieren van verantwoorden.